

ભલાઈનો બદલો

કાશીપુરા નામે એક ગામ હતું.

એ ગામમાં એક દિવસ લાકડાના પગવાળો એક સિપાહી ગયો. એ સિપાહીનો એક પગ લડાઈમાં કપાઈ ગયો હતો.

ગામમાં પેસતાં બરાબર જ એ માંદો થઈ ગયો. એ ખૂબ ગરીબ હતો. ખાવા માટે પણ પાસે પૈસા ન હતા.

આથી ગામના સીમાડે આવેલા એક મુસાફરખાનામાં એ ગયો. એને ખૂબ તાવ ચડેલો હતો. આખું શરીર લોઢાની માફક ઘખતું હતું.

મુસાફરખાનાની નજીકથી નાનકડી તિલા રમતી રમતી જતી હતી. લાકડાના પગવાળા સિપાહીની આવી ખરાબ દશા જોઈ, એને ખૂબ દયા આવી.

તિલા એક ગરીબ માણસની દીકરી હતી. એનો બાપ વાંસની ચીપોની ટોપલીઓ બનાવી પોતાનું ગુજરાન ચલાવતો હતો.

ગરીબ હોવા છતાં તિલાનું મન ગરીબ ન હતું. રોજ તિલા એ ગરીબ સિપાહીની ખબર કાઢવા મુસાફરખાનામાં આવવા લાગી.

દરરોજ એ એક આનો પોતાની સાથે લાવતી અને પેલા સિપાહીને આપતી. સિપાહીએ બે-ચાર દિવસ સુધી તો તિલાએ આપેલો આનો લીધો.

પણ એક દિવસે, મુસાફરખાનાના રખેવાળે તિલાનાં માતા-પિતા ખૂબ ગરીબ છે, એવું જણાવી દીધું. આથી બીજે દિવસે તિલા જેવી પેલા સિપાહીના હાથમાં આનો મૂકવા ગઈ કે તરત જ, પેલા સાચાબોલા સિપાહીએ આનો લેવાની ના પાડી.

એ કહે : ‘દીકરી ! મારા માટે તને એટલી બધી દયા આવે છે, એ જોઈને મને ખૂબ આનંદ થાય છે. ભગવાન તારું ભલું કરશે. પણ બહેન ! તમે લોકો આટલાં બધાં ગરીબ છો અને હું તમારા થોડા પૈસામાંથી પણ એક આનો રોજ લઉં, એ તો સારું ન કહેવાય ! હું ભગવાનના ઘરનો ગુનેગાર ગણાઉં. મારા પેટ માટે તમારા પેટ ઉપર પગ ન મુકાય. એવું કરવા કરતાં તો મારે ભૂખે મરી જવું વધુ સારું !’

તિલા હસતાં હસતાં કહેવા લાગી : ‘સિપાહીકાકા ! એની તમે જરા પણ ચિંતા ન કરશો. હું જે આનો તમને રોજ આપું છું. તે મારે ઘેરથી નથી લાવતી. હું આ ગામથી થોડે દૂર આવેલી નિશાબમાં ભણું છું. એ ગામમાં જવા માટે એક ગીચ ઝાડીમાંથી પસાર થવું પડે છે. એ ઝાડીમાં જાંબુડાંનાં ઝાડ છે. આ મોસમ જાંબુડાંની છે. ઝાડ નીચે ખૂબ બધાં જાંબુડાં ખરેલાં હોય છે.

‘એ બધાં જાંબુડાં હું ભેગા કરું છું. મારી નિશાળ જે ગામમાં આવેલી છે, તે ગામની બજારમાં જઈને એ વેચી નાખું છું. એમાંથી મને રોજ એક-બે આના મળે છે. આમ મારી જાતમહેનતથી તમારે માટે પૈસા લાવું છું. માટે તમે જરા પણ મનમાં લાવશો નહિ.’

સિપાહી કહે : ‘એ ખરું ! પણ તારે એ પૈસા તારાં મા-બાપને આપવા જોઈએ.’

તિલા અધવચ્ચે જ બોલી ઊઠી : ‘સિપાહીકાકા ! મેં મારાં માતા-પિતાને હું રોજ આ રીતે કમાઉં છું, એમ કહેલું છે જ. એમના કહેવાથી જ હું તમને રોજ આ રીતે એક આનો આપું છું. અમે ગરીબ છીએ; પણ બીજાનું દુઃખ અમે સમજી શકીએ છીએ. તમે માંદા હતા. તમારામાં તાકાત ન હતી. તમે કશું ખાધું ન હતું એટલે મેં તમને આ રીતે મદદ કરી હતી. તમારે આથી જરા પણ ખોટું લગાડવું ન જોઈએ. ઊલટું, તમે મારો આનો નહિ લો તો મને ખૂબ માહું લાગશે.’

સિપાહી ગળગળો થઈ ગયો. એની આંખમાં ઝળઝળિયા ઊભરાયાં. એની રૂપેરી દાઢી ઉપર થઈ આંસુ સરકતાં હતાં.

તિલાની પોતાને માટેની મમતા અને લાગણી જોઈ એ ગળગળો બની ગયો.

તિલાના માથે હાથ ફેરવતાં ફેરવતાં

એણે ભગવાનને વિનંતી કરી કે, હે ભગવાન ! આ નાનકડી બાલિકાનું તું હરહંમેશ ભલું કરજે. એને એની ભલાઈનો તું જરૂર બદલો આપજે.

થોડા દિવસ બાદ, એક દમમદાર મોટર એ ગામમાં આવી પહોંચી. પેલા મુસાફરખાના પાસે પાણી લેવાને માટે એ થોભી હતી. મોટરનો માલિક બહાર લટાર મારતો હતો. એ ખૂબ ઘરડો, પણ તાકાતવાન જણાતો હતો. એનાં કપડાં સિપાહીઓના કોઈ મોટા અમલદાર જેવાં દેખાતાં હતાં.

મુસાફરખાનાના રખેવાળે આ અમલદારને પેલા માંદા ગરીબ સૈનિકની વાત જણાવી. અમલદાર એ સિપાહીને જોવા મુસાફરખાનામાં ગયો.

પેલા સિપાહીએ બધી વાત જણાવી. તિલાએ કેવી રીતે મહેનત કરી, જાંબુ વેચી, પોતાને મદદ કરી છે, એ બધી વાત એણે જણાવી.

પેલો અમલદાર નાનકડી તિલાની આ ભલમનસાઈ, દયા અને મમતા જોઈ ખુશ થઈ ગયો. એણે પેલા સિપાહીને ઓળખી કાઢ્યો.

જે લડાઈમાં એ સેનાનો ઉપરી હતો, એ સેનામાં જ પેલો લાકડાના પગવાળો સિપાહી નોકરી કરતો હતો. લડાઈમાં એણે ભારે નામના મેળવી હતી. લડતાં લડતાં એનો પગ કપાઈ ગયો હતો, એ વાત પણ એને સાંભરી આવી.

એણે ખૂબ બધા રૂપિયા પેલા સિપાહીને આપી, પોતાની મોટરને તિલાના ઘર તરફ લેવડાવી.

તિલાને ઘેર જઈને એણે પાંચસો રૂપિયા ભરેલી એક થેલી તિલાના હાથમાં આપી.

તિલાએ અને એનાં માતા-પિતાએ એ લેવાની ખૂબ ના પાડી; પણ અમલદાર એકનો બે ન થયો. એણે તિલાને ખૂબ શાબાશી આપી, અને જે નિશાળમાં તિલા ભણતી હતી, એ નિશાળમાં એના ભણવાની કોઈ ફી જ ન લે, એવી ગોઠવણ પણ એણે કરી.

તિલાની ભલાઈનો બદલો એને આમ પૂરેપૂરો મળી ગયો. માટે જ કહેવત છે કે, ‘કર ભલા સબકા ભલા, તેરા ભલા હો જાયેગા!’

– ડૉ. શ્રદ્ધા ત્રિવેદી

